

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Облік, аудит та аналіз дебіторської і
кредиторської заборгованостей торговельних
підприємств»

Виконала: студентка 5 курсу, групи ООз-М1
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Федорів М.В.

Керівник к.е.н. Гнатюк Т.М.

Рецензент к.е.н. Судик Н.В.

Івано-Франківськ

2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Економічна суть дебіторської і кредиторської заборгованостей та їх значення у діяльності підприємства	6
1.2 Класифікація дебіторської та кредиторської заборгованостей торгівельного підприємства.	13
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку, аудиту та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами підприємства.	19
Висновок до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	27
2.1 Організація обліку дебіторської і кредиторської заборгованостей торговельних підприємств.....	27
2.2 Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з дебіторами та кредиторами торговельного підприємства	30
2.3 Методика проведення аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства та її особливості.....	36
Висновок до другого розділу	39
РОЗДІЛ 3. РОЗРАХУНКОВО-ПЛАТІЖНІ ОПЕРАЦІЇ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	40
3.1 Оцінка платоспроможності торговельного підприємства та шляхи її покращення	40
3.2 Розрахунково-платіжна дисципліна: наслідки її порушення та способи зміцнення.....	47
Висновок до третього розділу.....	51
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Рівень фінансової забезпеченості населення напряму залежить від економічної ситуації в країні. У зв'язку з воєнним станом багато підприємств опинилися на межі банкрутства. Для того щоб залишатися конкурентоспроможними в сучасних умовах ринкових відносин важливим є фактор грамотного ведення розрахункових операцій, та можливість передбачати ризики ще до моменту їх настання. Часто вказують, що фінансово-господарська діяльність напряму пов'язана з ризиками, адже все залежить не тільки від суб'єктів, що її провадять а й від ситуації на ринку в цілому.

Навіть при такій нестабільній ситуації обсяги виробництва товарів та послуг з кожним днем збільшуються, збільшується і кількість суб'єктів господарювання, відповідно зростає їх значення на міжнародному ринку при цьому часто механізми розширення клієнтської бази не враховують їх платоспроможність, що призводить до чисельних заборгованостей.

У даному випадку велику увагу слід приділити дослідженню дебіторської та кредиторської заборгованостей, адже саме неякісне чи несвоєчасне виконання взаємних обов'язків суб'єктами господарювання призводить до негативних наслідків. При цьому дебіторська заборгованість – це відповідальність контрагентів перед підприємством, а кредиторська протилежно попередній тягне відповідальність підприємства перед контрагентами.

Розрахункові операції є беззаперечною основою фінансової діяльності і саме ефективно управління повинно сприяти зменшенню показників дебіторської та кредиторської заборгованостей, а в ідеалі і взагалі їх відсутності, що слід вказати, на практиці зустрічається доволі нечасто. При цьому складно вказати на точну причину такої статистики, та можемо допустити, що саме мала обізнаність у дослідженому нами питанні є однією з ключових причин.

Ми вже зазначили про сучасне економічне становище в Україні. Так показники платоспроможності та ліквідності характеризують фінансовий стан підприємств та напряду впливають на їх інвестиційну привабливість. Тут можна дійти висновку про недоліки в управлінні, брак оборотних коштів та неграмотне впровадження дебіторської та кредиторської заборгованостей, що для підприємств є визначальним. Відповідний стан можна подолати шляхом впровадження ефективної фінансової політики.

Дослідженням проблеми аудиту та обліку приділялася велика увага вчених-економістів, зокрема таких як: М. Д. Білик, Ф. Ф. Бутинець, С. Л. Береза, О. С. Бородкін, В. М. Костюченко, О. М. Кияшко, І. В. Орлов, В. В. Сопко, В. С. Рудницький, Ю. Д. Чацкіс, П. Я. Хомин та інші.

Велика кількість наукових праць та практика вивчення господарської діяльності показує, що теоретичні положення щодо трактування заборгованості, розрахунків та зобов'язань досить дискусійні, а також ряд аспектів щодо їх організації потребують удосконалення. Це вказує на актуальність теми дослідження та її значну цільову спрямованість.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є вивчення та глибоке дослідження питань обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей проведення їх аудиту та аналізу на торгових підприємствах. Також розробка нових рекомендацій стосовно систематизації якісного управління через узагальнення теоретичної бази.

Відповідно до мети дослідження встановлено наступні завдання, досягнення яких буде класифікатором оцінки якості роботи:

- узагальнення відомих теоретичних положень стосовно економічної суті заборгованості підприємства;
- дослідити класифікацію заборгованостей щодо національних стандартів;
- дослідити нормативно-правову базу, якою регулюється дебіторська та кредиторська заборгованості;

- розглянути організацію та методику обліку дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- оцінити методику проведення аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості на торговельному підприємстві;
- висвітлити наслідки порушення та способи удосконалення платоспроможності та розрахунково-платіжної дисципліни на торговельному підприємстві;

Об'єктом дослідження є облік, аудит та аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей на торговельних підприємствах.

Предметом дослідження є методи та організація розрахункових операцій із кредиторами та дебіторами підприємства.

Методи дослідження. Для дослідження матеріалу та виконання поставлених завдань у роботі користувалися як загальнонауковими методами (синтез, аналіз, дедукція, абстрагування, аналогія), також і емпіричними (балансово-звітні та розрахунково-аналітичні прийоми), також активно використовувався метод узагальнення для теоретичного дослідження та розкриття змісту дебіторської та кредиторської заборгованостей, метод комплексного підходу для встановлення якості обліку та метод формалізації при розробці основ ведення обліку та аудиту при управлінні підприємством.

Наукова новизна одержаних результатів проглядається в визначенні теоретичних основ та встановленні нових практичних рекомендацій спрямованих на покращення якості управління на торговельних підприємствах, зокрема проведення обліку та аудиту кредиторської та дебіторської заборгованостей.

Практичне значення нашого дослідження полягає в дослідженні та наданні рекомендацій стосовно вдосконалення ведення обліку та аудиту в системі управління торговельними підприємствами.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел і

додатків. Зміст роботи викладено на 60 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел складається зі 52 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ І КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна суть дебіторської і кредиторської заборгованостей та їх значення у діяльності підприємства

Визначне значення у діяльності підприємства відіграє його ліквідність, тобто можливість швидко реалізовувати активи, які відображаються у всіх матеріальних цінностях, коштах та боргах на певну дату визначення. При цьому чим ефективніша ліквідність підприємства, тим нижчими є показники заборгованостей.

Дебіторська та кредиторська заборгованості є негативними показниками роботи будь-якого суб'єкта господарювання, проте змінити це мало кому видається можливим, адже виникає вона як наслідок безготівкових розрахунків, відсутності коштів на рахунках підприємства внаслідок несвоєчасної оплати робіт та послуг. Тобто тут проблематика прослідковується у тому, що момент вивантаження продукції, виконання роботи чи надання послуги не співпадає із можливістю оплати за такі дії, так значні показники дебіторської та кредиторської заборгованостей приводять до необхідності перерозподілу коштів.

Поняття дебіторської заборгованості науковцями трактується по-різному, так до прикладу Мороз А. М. дебіторську заборгованість визначає, як суму боргів, яка належить певному підприємству, установі чи організації і виникає у процесі господарської діяльності цих підприємств, установ та організацій[2, с. 52].

Сергій Федорович Голов дебіторську заборгованість визначає як фінансовий актив, який є правом за контрактом однієї сторони отримати кошти й кореспондує обов'язку іншої сторони щодо сплати цих коштів[9, с. 91].

Дебіторська заборгованість за визначенням Лищенко О. Г. — це фінансовий актив, що є контрактним правом на отримання коштів чи цінних паперів від іншого підприємства[28, с. 114].

Досить ґрунтовне визначення дебіторської заборгованості дає Белозерцев Василь Сергійович, а саме грошове вираження результату господарсько-економічної операції, що має кредитний характер з контрагентом (можуть бути як фізичні так і юридичні особи), яка відбулася в минулому та сума боргу за яку може бути достовірно визначена, узгоджена з контрагентом та відповідно сплачена у майбутньому, а в даний час відображається як актив на балансі підприємства [4, с. 23].

Вознюк Г.Л., Завгородній А. Г., та Смовженко Т. С. дають практично однакове визначення цієї категорії, за їх розумінням дебіторська заборгованість – це заборгованість юридичних або фізичних осіб, що виникає у процесі провадження господарської діяльності на певному підприємстві, установі чи організації [15, с. 556].

За розумінням Крайник О. П. та Клепікова З. В. дебіторською заборгованістю є форма відстрочки так званій відкритий кредит (така неформальна угода, що передбачає виконання робіт чи надання послуг при цьому оплата а них здійснюється пізніше передачі результату) це кредит вважається безкоштовним і не має визначеного терміну погашення [24, с. 260].

Провівши детальний аналіз поглядів науковців на поняття дебіторської заборгованості можна дійти висновку, що підходи до розуміння цього поняття можна умовно поділити на три групи.

Перша група авторів, вважають, що дебіторська заборгованість є розрахунками з покупцями і замовниками, які не оплачені у встановленому законом порядку.

До наступної групи належать науковці, які визначають, що дебіторською є заборгованість інших осіб чи і підприємств перед нашим підприємством.

Третя ж група вчених до якої ми можемо віднести і нас вважає, що дебіторська заборгованість це заборгованість одного підприємства, що знаходяться у інших окремих осіб чи підприємств, і по закінченні відповідного терміну підлягають поверненню початковому підприємству.

Також різними поняттями вчені оперують при визначенні кредиторської заборгованості, часто ототожнюючи його із терміном «зобов'язання», у зв'язку з цим часто виникає різна класифікація кредиторської заборгованості та зобов'язань.

Принципи, що стоять у основі розкриття змісту кредиторської заборгованості не мають достатнього опрацювання, тому кредиторська заборгованість довгий час визначалася як так званий «зворотний бік» активів підприємства. Також її розглядають і ототожнюють через такі поняття як «зобов'язання» чи «заборгованість». Поняття зобов'язання та заборгованості у Економічному словнику Й. С. Завадського мають приблизно однакове значення [14], проте Р. Л. Хом'як відносить ці види заборгованості до фінансових зобов'язань [5, с. 32]. З огляду на це потрібна конкретизація даного питання.

Кредиторська заборгованість це зобов'язання, під терміном зобов'язання розуміють фактичний обов'язок підприємства, який виник у минулому, внаслідок минулих подій, розрахунок за цим обов'язком призводить до вилучення з балансу підприємства різного виду ресурсів. Дослідження наукової бази дає дійти висновку, що визначення терміну кредиторської заборгованості різняться від досить лаконічного «борг, що підлягає оплаті», до більш розширених, та зовсім не позбавлених змісту: «вже очікувана втрата грошових коштів або якихось інших ресурсів». Ці думки повноцінно виражені у доволі типовому визначенні, що кредиторська заборгованість – це вже наперед відмова суб'єкта господарювання від доходу або економічних благ у майбутньому на користь інших окремих осіб чи цілих підприємств, як наслідок

існуючого вже зобов'язання, що обумовлено операціями та подіями у минулому [6, с.648].

Також визначати кредиторську заборгованість можна як майбутнє можливе вилучення коштів та ресурсів підприємства у зв'язку із зобов'язаннями, яке воно прийняло раніше, часто її ще визначають як так званий залучений капітал.

Визначати заборгованість як капітал є некоректним, адже капітал може визначатися такими поняттями як : 1) ресурси, які застосовуються при бізнесі або чиста вартість (це різниця вартості активів та суми зобов'язань) або сума, що є вихідною для ведення підприємницької діяльності . У вузькому розумінні – це джерело доходу що викладене у справу як засіб виробництва і працює [7, с. 141].

Ми солідарні з думкою, що зобов'язання з облігаціями, кредити та заборгованості є капіталом, що приносить дохід. До прикладу, щоб почати власну справу особа найчастіше використовує не тільки власні кошти, а і кредити банківських установ. Заборгованість за кредитами обліковується у пасиві баланс, реальні засоби що придбані, можна сказати за кредитні кошти, приносять реальний дохід. Наприклад, заборгованість перед постачальником за надані запаси дає можливість використовувати їх для виготовлення продукції та дохідності підприємства внаслідок реалізації. Тим самим можна сказати, що думка про нараховані відсотки за кредит або виплата за відстрочення виконання зобов'язання приносить дохід підприємству є хибно, адже вони збільшують не активи, а просто витратну діяльність.

На нашу думку, не досить вірне твердження про те, що нараховані відсотки за кредити, або плата за відстрочення платежу приносять дохід. Вони збільшують не активи, а лише витрати діяльності.

Аналізуючи поняття кредиторської заборгованості, які пропонувалися різними науковцями, дефініції можна умовно поділити на групи. До першої належать визначення кредиторської заборгованості як тимчасово залучених

коштів Вознбк Г. Л., Загородній А. Г. та інші). Може скластися враження, що підприємство навмисне залучає кошти, що належать іншому підприємству, проте це хибне твердження. Скоріш за все воно не має можливості або не вважає за потрібне сплачувати якусь суму саме в даний час.

До наступної групи відносяться визначення, яких дотримується Мороз А.М. та інших вчених, вони вважають кредиторську заборгованість видом міжгосподарського кредиту [2, с. 35]. Наведене твердження потребує уточнення.

Якщо звернутися до економічної літератури, кредит – це відносини економічного характеру, які виникають між позичальником та кредитором з приводу отримання першим позички у грошовому або товарному виразі при умові повернення у відведені строки з нарахуванням відсотку. Термінологічно кредит розуміють як кошти чи інші матеріальні цінності, що передані у користування на певний визначений строк та під заздалегідь обумовлені відсотки.

В ринкових умовах розрізняють банківський та комерційний кредит. Банківський кредит надають банківські установи у вигляді грошей, які використовуються при розширенні виробництва та як джерело платіжних засобів у поточній діяльності. Комерційний кредит передається підприємствами одна одній як відстрочку при виплаті за продані товари.

Зазвичай визначають наступні види кредиту: фінансовий кредит (коли в кредит надаються грошові кошти); товарний кредит (коли передаються інші матеріальні цінності); податковий; інвестиційний та кредит під цінні папери які засвідчують відносини з позики.

Найбільше нам підходить товарний кредит або його альтернативна назва комерційний кредит – це надання одним підприємством іншому кредиту у вигляді відстрочки на сплату грошей за вже продані товари.

Частково принципи кредитування різняться з принципами кредиторської заборгованості. Принципами кредитування є платність та строковість. А

кредиторська заборгованість обмежена часом (термін позовної давності, термін оплати за умовами договору), при простроченні сплати і не погашенні заборгованості за кредитом має бути стягнуто штраф та пеню з підприємства, яке є боржником. Але якщо ці виплати здійснюються у визначені договором терміни то погашенню підлягає лише заборгованість (тіло кредиту) і кошти за використання не нараховуються. При використанні кредиту сплачується визначена грошова сума. І сам кредит і заборгованість за його невиконання підлягають поверненню, також слід вказати, що кредит це свідоме рішення, а от кредиторська заборгованість при нерівномірності постачання.

Відмінність тут полягає у тому, що кредит на добровільних засадах залучається підприємством, а окремі види кредиторської заборгованості виникають у відповідності до норм законодавства (позабюджетними фондами, перед бюджетом та інші) але у примусовому порядку виплати.

Визначення Кропивко М. Ф. належить до окремої групи заборгованості за кредитом – це сума, яку боржник зобов'язаний сплатити за отримані цінності, виконані роботи або послуги [26, с. 73]. Проте, на нашу думку, вказане визначення не окреслює всього можливого суб'єктного складу, адже ними можуть виступати і працівники даного підприємства при нарахуванні заробітної плати та її невиконанні.

Потрібно встановити зв'язок між зобов'язанням та кредиторською заборгованістю. Аналіз позицій науковців засвідчує, що вони займають одну із декількох нами встановлених позицій:

1. Взагалі не розглядають зобов'язання;
2. Джерела залучення коштів розділяють на позики, кредити, розрахунки і інші кредиторські заборгованості, що можуть бути як довгостроковими так і короткостроковими залученнями капіталу;

Кредиторську заборгованість розглядають окремо від зобов'язання, наприклад, джерела виникнення засобів існування розділяють на свій власний капітал підприємства, залучені (позикові) інвестиції, а також зобов'язання, що

є своєрідним джерелом, що виникає при розрахунках з іншими окремими особами і підприємствами, відразу зазначимо, що окрема частина залученого капіталу – позичені кошти розділяють на кредити у банківських установах, позики та кредиторську заборгованість [38].

Борг також є зобов'язанням, отже і кредиторська заборгованість є частиною зобов'язань. Зобов'язання – це сукупність вимог до певного підприємства які слід погасити у майбутньому. Кредиторська заборгованість – це тільки можливі втрати в майбутньому як наслідок взятих на себе зобов'язань по наданні послуг або передачі матеріальних цінностей у майбутньому.

Також доцільно буде встановити поняття «боржник» та «кредитор»

Кодекс України з процедур банкрутства у редакції від 29.07.2023 надає такі визначення:

боржник – це юридична особа чи фізична особа, також і фізична особа підприємець, яка неспроможна виконати власні грошові зобов'язання, строк виконання яких вже настав;

кредитор – це фізична чи юридична особа, а також різні органи доходів і зборів, які мають підтверджені згідно до чинного законодавства документи, які підтверджують що грошові вимоги до боржника є правомірними.

Грошове зобов'язання – це зобов'язання виплати кредитору грошову суму відповідно на основі цивільно-правових договорів, що укладені з боржником, може виникати і на інших підставах встановлених спеціальним чинним законодавством [20].

З огляду на вказане, ми дійшли висновку, що дебіторська заборгованість є тотожною до поняття «кошти в розрахунках» та визначається як якісь матеріальні цінності, що не оплачені зобов'язаним контрагентом, чи готівка, яка вилучена з обігу коштів, а кредиторською заборгованістю є кошти, котрі боржник повинен сплати за виконанні роботи, надані послуги, отримані гроші, нараховану але не виплачену заробітну платню, розрахунки з бюджетом і позабюджетними фондами, тощо.

1.2 Класифікація дебіторської та кредиторської заборгованостей торговельного підприємства.

Розглядаючи дебіторську та кредиторську заборгованість, не можна не помітити різноманіття. Вважаємо, що це потребує окремого розгляду класифікації об'єктів його обліку. Для цього спочатку розглянемо поняття «класифікація» та основні принципи, на яких базується цей процес.

Наукова класифікація – це метод дослідження, що поділяє сукупність об'єктів на класи (групи) за відповідними загальними ознаками, як спосіб пізнання природи, змісту, ступеня подібності та ступеня відмінності об'єктів.

Класифікація – це результат упорядкованого розподілу об'єктів у даній множині (тобто слово "класифікація" має два значення: метод дослідження, тобто поділ об'єктів дослідження на підмножини та та кінцевий результат цього поділу).

Ми розпочнемо роботу над класифікацією дебіторської та кредиторської заборгованості, яка, на нашу думку, має на меті висвітлити питання бухгалтерського обліку. Це праці Н. І. Верхоглядової, В. П. Шило, С. Б. Ільїної [8], П. І. Камішанова [1] та Г. І. Моїсеєнка[35]. Варто підкреслити, що в ньому, окрім схем класифікації боргів, автори досить змістовно та вичерпно описують види та типи таких боргів та надають їх економічну характеристику. Водночас, за результатами цього аналізу приходимо до висновку, що класифікація заборгованості, особливо бухгалтерами, зазвичай здійснюється в межах рахунків, включених до Плану рахунків, і є неповною та охоплює лише одну ознаку класифікації.

Оскільки кредиторська та дебіторська заборгованість є формою вираження зобов'язань також вона наділена їх властивостями їй притаманні ті ж ознаки що і класифікації зобов'язань, так можна виділити такі види зобов'язань: 1)солідарні; 2)боргові; 3)факультативні; 4)альтернативні; 5)складні; 6)прості; 7)одно- та двосторонні.

Так, Крупка Я. Д., З.В. Задорожний та Н. В. Гудзь розподіляють зобов'язання таким чином:

- оцінюючі – це зобов'язання, точна сума в яких не може бути вирахована до певної дати, до таких зобов'язань відносять прибуток та податки, оплата відпусток і виплати по гарантійних зобов'язаннях;
- фактичні, ті які виникають із законодавства або договору, до них належать податок з продаж, нарахована заробітна плата, заборгованості по рахунках;
- умовні це так звані неіснуючі, вони є потенційними зобов'язаннями, тому що на пряму залежать від події яка виникає, як наслідок майбутньої угоди [27, с.25].

Всі вищезазначені види зобов'язань є аналогічними видами і кредиторської та дебіторської заборгованостей, також важливим моментом класифікації є належність дебіторської заборгованості до певного виду активів. Автори по-різному ставляться до активів і відповідно віднесення дебіторської заборгованості до їх числа.

Одні науковці дебіторську заборгованість відносять до оборотних засобів, а інші визначають її як « кошти а розрахунках».

Коштами в боргах організації, так класифікаційну групу до якої відноситься дебіторська заборгованість називає П.І. Камишанов [1, с.14], при цьому Г. І. Моїсеєнко [35, с. 98] поділяє оборотні засоби на нормовані та ненормовані і дебіторська заборгованість є однією з їх частин.

Згідно з Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 та Інструкцією про застосування Плану рахунків дебіторська заборгованість поділяється на декілька види: поточна (очікувана; сумнівна та безнадійна), а також довгострокова: (заборгованість за товари; векселі одержані; інша довгострокова заборгованість).

Також дебіторську заборгованість можна поділити за строком погашення та зв'язком з нормальним операційним циклом на довгострокову та поточну. За об'єктами стосовно яких виникає така заборгованість на дебіторську заборгованість орендаря за орендою, яка передбачена у балансі орендодавця ,

дебіторську заборгованість, що забезпечена векселем, так звана, інша довгострокова заборгованість, заборгованість за товари, роботи чи послуги, довгострокова за розрахунками, також інша поточна заборгованість. За порядком погашення, та строк оплати за яку ще не настав, яка не оплачена в строк, сумнівна заборгованість та безнадійна заборгованість.

Як ми бачимо, дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову та поточну. Враховуйте одночасно два критерії: термін погашення та зв'язок із нормальним операційним циклом. Довгострокова дебіторська заборгованість – дебіторська заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає протягом нормального операційного циклу та підлягає погашенню через дванадцять місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість, вказує Ф.Ф. Бутинець – це сума заборгованості, яка або виникає протягом звичайного операційного циклу, або буде погашена протягом року після подання балансу [7, с.17]. (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Види поточної дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги				
Яка не є забезпечена векселем			Та що забезпечена векселем	
Щодо об'єктів стосовно яких виникає				
Щодо бюджету	Після видачі авансу	Через позику	З числа нарахованих доходів	Із якихось внутрішніх рахунків
За тим, чи своєчасно вона погашена				
Заборгованість за підзвітних осіб	За претензіями	Через відшкодування завданих збитків	За позиками членів кредитних спілок	Інші види заборгованості

Сумнівна заборгованість означає невизначеність у здатності боржника погасити дебіторську заборгованість за продукти, товари чи послуги. Безнадійна заборгованість – це вчасно непогашена заборгованість, яка ще не

погашена та на яку поширюється термін позовної давності для звернення до суду.

Класифікація дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги розкривається у примітках до фінансової звітності. Можна виділити ще такі два види дебіторської заборгованості як відстрочені податкові активи та витрати майбутніх періодів. Перші – це суми податку які підлягають відшкодуванню у майбутніх періодах(виникаю у випадку коли податковий прибуток більший за обліковий прибуток). А відстрочені активи відображаються у складі довгострокової заборгованості.

Різномічне уявлення про особливості поділу кредиторської заборгованості, яку автори часто називають пасивами, дає аналіз наукової літератури, оскільки в ній характеризуються різні класифікаційні елементи зобов'язань.

Тому, розглянемо класифікацію за поглядами науковців.

Зі сторони бухгалтерського обліку

З метою бухгалтерського обліку П(С)БО Положення (стандарт) 11 класифікує зобов'язання таким чином: 1) довгострокові; 2) поточні; 3) забезпечення; 4) доходи майбутніх періодів; 5) непередбачені зобов'язання.

Отже, як ми можемо побачити П(С)БО 11 надає загальну класифікацію, вона є універсальною для всіх підприємств у тому числі і торговельного [37].

Погоджуючись із такою класифікацією, автори Н.І. Верхоглядова, В. П. Шило та С. Б. Ільїна стверджує, що дуже важливо визначити момент відповідальності, оскільки юридичні та економічні міркування не збігаються. По суті, юридична вимога виникає, коли компанія та банк підписують, якщо вони хочуть, щоб їхній кредитний договір підлягав дотриманню в майбутньому. Бухгалтерія підприємства відображає зобов'язання лише тоді, коли банк перераховує кошти на поточний рахунок. [8, с.323].

Тому зобов'язання залежно від порядку визначення суми прийнято поділяти на реальні та потенційні. Реальні виникають на підставі договору чи

контракту (зазвичай сума заборгованості, а також строк погашення конкретно вказуються у даних документах).

В залежності від часу погашення реальні зобов'язання поділяються на поточні та довгострокові. Перші характеризуються тим, що сума та терміни погашення платежу не є визначеними та залежать від подій, які повинні трапитися у майбутньому, а потенційні поділяються на непередбачені зобов'язання, доходи та забезпечення.

Губачова О.М. та Мельник С.І. вказують що при бухгалтерському обліку відображають зобов'язання тільки у випадку коли по них виникає заборгованість. Кредиторська заборгованість відповідає своєму визначенню тільки тоді коли є достовірною та правильно вимірною. Через це на відміну від вже вказаних класифікацій дані автори розглядають зобов'язання в залежності від того як визначається сума на фактичні та умовні, та в залежності від терміну погашення довгострокові та короткострокові [11, с. 294].

Ми встановили, що найбільш точну класифікацію яка відображена в Таблиці 1.2 навів у своїй праці Бутинець Ф.Ф. [7, с. 461].

Таблиця 1.2

Класифікація зобов'язань підприємства за різними ознаками

За складністю:	– прості; – складні.
За визначеністю у часі:	– обмежені у часі; – безстрокові.
За забезпеченістю виконання зобов'язань:	– забезпечені; – незабезпечені.
Залежно від підстави з виникнення зобов'язання:	– договірні; – позадоговірні.
За способом погашення:	– монетарні; – немонетарні
За часом виникнення:	– теперішні; – майбутні.
За терміном погашення:	– довгострокові; – короткострокові.
За можливістю оцінки:	– фактичні; – оціночні; – умовні.

Бухгалтерський облік зазвичай розглядає лише економічні зобов'язання, які є результатом виконання контрактів, укладених організацією, або вжитих дій. Для цілей бухгалтерського обліку достатньо розділити зобов'язання на поточні (короткострокові) та довгострокові після трансформації МСФЗ. Такий вид покращить роботу даної бухгалтерської служби.

Крім того, з огляду на практичну необхідність для цілей управління доцільно було б виділити із загальної класифікації суму прострочених рахунків внаслідок порушення покупцем порядку та умов оплати розрахункових документів.

Відокремлення цього типу зобов'язань має важливе значення для управління простроченими рахунками, визначення достовірності їх погашення та розрахунку часткових показників фінансової стабільності та платоспроможності компанії.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати судження щодо широкого спектру дебіторської та кредиторської заборгованостей. Розглянута класифікація зобов'язання вказує на економічне значення різних дебіторської та кредиторської заборгованості відповідно до плану балансу.

Аналіз та співставлення думок вчених в галузі обліку та управління щодо визначення «дебіторської і кредиторської заборгованості» дають можливість уточнити та узагальнити теоретичні положення. Заборгованість – це стан рахунків на будь-який момент часу та має об'єктивний характер існування в кожного з суб'єктів розрахунків, теоретично підходи до класифікації заборгованостей у спеціалізованій літературі та чинному законодавстві дали можливість згрупувати окремі види заборгованості на вісім класифікаційних ознак, за терміном погашення, економічним змістом розрахункових операцій, валютою розрахунків, дотриманням умов договору характером виникнення, контрагентами, забезпеченістю, дотриманням умов договору і імовірністю погашення цю класифікацію можна використовувати для обліку рахунків.

Дослідження теоретичних і практичних підходів до об'єктів фінансового

менеджменту дозволило дійти висновку, що розрахункам як операціям приділяється недостатня увага, адже ці розрахунки і спричиняють дебіторську та кредиторську заборгованість. З цих причин ми визначили місце розрахунків у всій системі управління фінансами для того щоб зросла ефективність управління торгівельними підприємствами.

Результати узагальнення та вивчення змісту етапів політики управління заборгованістю підтверджують, що ефективність менеджменту багато де залежить від якісного інформаційного забезпечення і його основу складає вся інформація бухгалтерського обліку.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку, аудиту та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами підприємства.

Бухгалтер і аудитор повинні враховувати, що законодавчі та нормативні акти України можуть призвести до спотворення консолідованої звітності та фінансових результатів підприємства, а також оцінки отриманих матеріалів і представлення висновків аудиту під час проведення бухгалтерських та аудиторських процедур. Це особливо важливо для українських компаній, які працюють у регіонах зі слабкими фіскальними показниками. Правові норми досить широкі, коли йдеться про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Насамперед, це закони, положення, постанови.

Звертаючись до економічної літератури автори пропонують розглянути цілих п'ять рівнів у бухгалтерському обліку. Тому ми відобразимо перелік нормативно-правових актів саме із застосуванням такої багаторівневої Таблиці 1.3

Що стосується першого рівня регулювання, то ці нормативні документи є дуже важливими, оскільки вони домінують над іншими нормативними документами у цій галузі, саме через це ї надається пріоритет при розгляді спірних питань.

Таблиця 1.3

**Нормативно-правові акти, які регулюють
облік і аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей на
торговельному підприємстві**

Рівень правової регламентації	Перелік нормативно-правових документів
1-й рівень	<p align="center">Податковий кодекс України Цивільний кодекс України Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” Закон України “Про захист прав споживачів” Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” Закон України “Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність”</p>
2-й рівень	<p align="center">Постанова КМУ “Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів” від 2 лютого 2011 р. № 98 Постанова КМУ “Про результати суцільної інвентаризації дебіторська та кредиторська заборгованості і заходи щодо її скорочення” від 29 квітня 1999 р. N 750</p>
3-й рівень	<p align="center">П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» N 237 від 08.10.99 П(С)БО 11 «Зобов'язання» N 20 від 31.01.2000</p>
4-й рівень	<p align="center">Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291</p>
5-й рівень	<p align="center">Наказ про облікову політику підприємства</p>

Податковий кодекс України є кодифікованим актом, що регулює відносини у сфері податків та зборів, визначає їх вичерпний перелік в Україні,

порядок їхнього адміністрування, регулює діяльність платників податків, їх повноваження та компетенцію, також компетенцію контролюючих органів їх повноваження та обов'язки. Окрему увагу приділено відповідальності за порушення у сфері оподаткування [40].

Цивільним кодексом України у сфері обліку та аудиту регулюються відносини щодо використання грошових коштів, що перебувають на банківських рахунках та питання строку погашення дебіторської заборгованості [49].

Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» є основним для бухгалтерського обліку та ведення фінансової звітності, ним визначені принципи ведення, регулювання обліку та фінансової звітності. Саме у цьому законі зазначено, що облікову політику підприємство обирає самостійно і методи обліку активів також, саме цим нормативно-правовим актом визначено поняття «зобов'язання» [17].

Важливе значення при врегулюванні відносин між замовниками та покупцями має також Закон України «Про захист прав споживачів», ним регулюються відносини між виробниками, продавцями та виконавцями і споживачами товарів, робіт та послуг при різних організаційно-правових формах та формах власності. Також він визначає механізм захисту прав споживачів.

У наведеному законі є перелік важливих для нашого дослідження термінів:

– виконавець – це підприємство, організація чи установа які реалізують свої товари відповідно до договору купівлі-продажу;

– споживач – це громадянин, який хоче отримати товари за кошти для своїх власних потреб;

- договір – письмова чи усна домовленість між продавцем та споживачем про термін, якість чи інші умови, за якими здійснено купівля роботи чи послуги [18].

Також це питання висвітлюється у кодифікованому акті – Кодексі з процедур банкрутства. У цьому кодексі передбачено, поняття мирової угоди, а саме домовленість між боржником та кредиторами що відстрочення, а також розстрочення, та списання боргів боржника, що оформляється даною угодою між ними. Також обумовлено те, що укладення мирової угоди можливе на будь-якій стадії провадження по процедурі банкрутства [20].

Ще одним нормативно – правовим актом у цій сфері, що регламентує питання як державного контролю та і самостійної дебіторської та кредиторської заборгованостей, а саме Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який окреслює засади аудиту та фінансової звітності, те як провадиться аудиторська діяльність в Україні також регулює відносини, які виникають при процедурі банкрутства. Положення цього закону діють по всій території України, а також на всі суб'єкти господарювання незалежно від їх виду діяльності та форми власності [16].

Акти, що належать до другого рівня регулюють питання відрядження та відображення господарських операцій по бухгалтерському обліку, про форми звітності у статистиці та дебіторської заборгованості.

Щодо ще одних рахункових операцій, то можна вказати на Постанову Кабінету міністрів України «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів» де зазначено як фінансується відрядження працівників, у якому порядку працівники забезпечуються коштами, та терміни на відрядження [41].

Основою обліку дебіторської заборгованості є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», що передбачає визнання останньої активом, коли є ймовірність отримання майбутніх економічних вигод підприємством і її сума може бути наперед достовірно визначена. Тобто висвітлена інформація щодо порядку визнання, оцінки та повної класифікації дебіторської заборгованості, окреслено

визначення безнадійної заборгованості, запропоновані альтернативні шляхи при розрахунку резерву так званих сумнівних боргів [36].

Також питання дебіторської заборгованості висвітлено в НП(С)БО 1, 15, 16. У НП(С)БО 1 тут відображено засади інформації про дохід внаслідок реалізації у звіті про результат, про дебіторську заборгованість з початку та наприкінці періоду. П(С)БО 15 висвітлює всі умови для визнання доходу при реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг. Вказано, що дохід в наслідок реалізації продукції не коригується на величину безнадійної дебіторської заборгованості. Сума цієї заборгованості визнається через витрати підприємства.

У П(С)БО 16 «Витрати» зазначаються методичні засади формування при бухгалтерському обліку інформування про витрати підприємства, також розгорнуто розписано щодо інших витрат, включено суму безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування її до сумнівних боргів та витрат на відрядження.

Дане питання більш доступно висвітлюють у своїй роботі «Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання» Шкроміда В.В., Василюк М.М., Гнатюк Т.М. [51].

Наказ про облікову політику підприємства набуває досить важливого значення для обліку та аудиту дебіторської заборгованості, адже саме ним висвітлено всі особливості щодо обліку які є специфічними для підприємства, тобто вказано який з варіантів запропоновано та має бути застосований на практиці.

У відмінності від українських стандартів при міжнародній практиці нема передбачається єдиних Міжнародних стандартів фінансової звітності, які б регулювали облік при дебіторській заборгованості. Питання щодо обліку у міжнародному розумінні регулюються відразу декількома міжнародними стандартами. Проте жоден з них не передбачає поняття дебіторської заборгованості. В МСФЗ 32 вказується, що дебіторська заборгованість є

фінансовим активом (тобто будь-який актив, що є контрактним правом на отримання грошових коштів або інших фінансових активів від підприємства. У МСФЗ 39 визначено порядок визнання та оцінки, наведено велику класифікацію дебіторської заборгованості, як визначати безнадійну дебіторську заборгованість, а інформація щодо річної фінансової звітності наведено в МСФЗ 1 [33].

Засадами формування інформації про зобов'язання та її розкриття при фінансовій звітності визначаються П(С)БО 11 «Зобов'язання».

П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» про валютні курси, які можуть вплинути на розмір зобов'язань.

Порядок визначення, а також відображення короткострокових зобов'язань у міжнародній практиці визначається згідно до МСБО 1 «Подання фінансових звітів», та МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи».

Облік поточних зобов'язань в Україні складається з цілого ряду нормативно-правових документів, які покликані здійснювати регулювання та методичне забезпечення такого зобов'язання, проте цілий ряд проблемних моментів ускладнює використання їх на практиці та здійснення обліку поточних зобов'язань.

Незалежно від форм власності діяльність всіх суб'єктів господарювання значною мірою залежить від нормативно-правового регулювання, що регулює правові та економічні відносини між державою та підприємством, та іншими організаціями і підприємствами, а також працівниками. При цьому одним з дуже важливих питань при дослідженні сторін господарювання підприємства є саме огляд нормативної бази щодо обліку й аудиту підприємства з кредиторами.

Відтак, обліковування розрахунків з дебіторами регулюється П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Здійснюючи облік та аудит дебіторської заборгованості також необхідно користуватися стандартами НП(С)БО 1,

П(С)БО 15, 16. Контроль за дебіторською заборгованістю здійснюється відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність». Також велике значення має Наказ про облікову політику підприємства, у ньому наводиться більш детальна інформація щодо обліку дебіторської заборгованості щодо якогось конкретного підприємства.

Отже, якщо підсумувати вищенаведене, можна сказати, що ці нормативно-правові акти забезпечують повну та неупереджену облікову інформацію для інвесторів, зацікавлених користувачів, контрагентів, кредиторів громадськості та держави про дебіторську заборгованість. Система нормативно-правового регулювання повинна бути в ногу та рівноцінною розвитку економічних відносин, адже вони дуже стрімко розвиваються і нормативна база повинна достовірно забезпечувати різноманітні групи користувачів.

Висновок до першого розділу

Якщо підсумувати все вищенаведене, то слід вказати, що у цьому розділі ми проаналізували загальнотеоретичні аспекти обліку, аудиту та аналізу дебіторської і кредиторської заборгованостей, так, ми дійшли висновку, що дебіторська заборгованість є тотожною до поняття «кошти в розрахунках» та визначається як якійсь матеріальні цінності, що не оплачені зобов'язаним контрагентом, чи готівка, яка вилучена з обігу коштів, а кредиторською заборгованістю є кошти, котрі боржник повинен сплати за виконанні роботи, надані послуги, отримані гроші, нараховану але не виплачену заробітну платню, розрахунки з бюджетом і позабюджетними фондами, тощо.

Також нам вдалося встановити, що Згідно з Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 та Інструкцією про застосування Плану рахунків дебіторська заборгованість поділяється на декілька види: поточна (очікувана; сумнівна та безнадійна), а також довгострокова: (заборгованість за товари; векселі одержані; інша довгострокова заборгованість).

Також дебіторську заборгованість можна поділити за строком погашення та зв'язком з нормальним операційним циклом на довгострокову та поточну. За об'єктами стосовно яких виникає така заборгованість на дебіторську заборгованість орендаря за орендою, яка передбачена у балансі орендодавця, дебіторську заборгованість, що забезпечена векселем, так звана, інша довгострокова заборгованість, заборгованість за товари, роботи чи послуги, довгострокова за розрахунками, також інша поточна заборгованість. За порядком погашення, та строк оплати за яку ще не настав, яка не оплачена в строк, сумнівна заборгованість та безнадійна заборгованість.

При цьому, кредиторська заборгованість поділяється за складністю, визначеністю у часі, забезпеченістю виконання зобов'язань, підстав з яких виникла, за способом погашення, за часом виникнення та терміном погашення.

Дійти такої класифікації дебіторської та кредиторської заборгованості торговельних підприємств нам дозволив аналіз та узагальнення великої кількості наукових праць.

У останньому підпункті нашого розділу увагу приділено нормативно-правовим актам, що регулюють дебіторську та кредиторську заборгованість, так основними нормативними джерелами у цій сфері є - Податковий кодекс України; Цивільний кодекс України; Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні"; Закон України "Про захист прав споживачів"; Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"; Закон України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність"; Постанова КМУ "Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів" від 2 лютого 2011 р. № 98 ;Постанова КМУ "Про результати суцільної інвентаризації дебіторська та кредиторської заборгованості і заходи щодо її скорочення" від

29 квітня 1999 р. N 750; П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» N 237 від 08.10.99; П(С)БО 11 «Зобов'язання» N 20 від 31.01.2000 та інші.

На нашу думку, доволі якісною та практичною у застосуванні є виділена багаторівнева класифікація вказаних нормативно-правових актів, адже це дозволить спростити їх практичне використання за значенням у тій чи іншій ситуації.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Організація обліку дебіторської і кредиторської заборгованостей торговельних підприємств

Для якісного управління підприємством потрібно систематично контролювати, які господарські процеси здійснюються, їх обсяг та характер. Важливою умовою тут є те, що інформація повинна бути достовірною та вчасною, щодо наявності реальних ресурсів як трудових так і фінансових, основним джерелом такої інформації є дані щодо поточного бухгалтерського обліку, які систематично оновлюються в управлінській та фінансовій звітності.

Якщо перейти до обліку кредиторської та дебіторської заборгованостей торговельного підприємства, то слід зазначити, що в залежності від того у якому статусі перебуває підприємство після закінчення терміну позовної давності або після ліквідації чи банкрутства ця заборгованість називається безнадійною і підлягає списанню.

Безнадійною визначається заборгованість, яка містить одну з таких ознак:

- зобов'язання стосовно яких минув строк позовної давності;
- заборгованість стосується померлої особи, якщо у неї відсутнє спадкове майно, на яке стягнення може бути звернено;
- заборгованість стосовно фізичних осіб, що визнані у судовому порядку або безвісно відсутніми чи оголошені померлими;

– фізичні особи-боржники, заборгованість яких прощена кредитом, за винятком заборгованості осіб, пов'язаних з кредитором, та тих що перебували у трудових відносинах із кредитором;

– заборгованість юридичної чи фізичної особи прострочена та непогашена внаслідок того, що майна особи було недостатньо, якщо дії примусового стягнення не призвели, повного погашення такої заборгованості;

– заборгованість, якщо її стягнути неможливо внаслідок дії непереборної сили чи стихійного лиха, якщо це підтверджено у порядку законодавства;

– заборгованість торговельних підприємств, що у спосіб визначений законом перебували у процедурі банкрутства [43].

Формування інформації про облік дебіторської заборгованості та розкриття методологічних основ у фінансовій звітності П(С)БО 10.

Порядок пред'явлення підприємствами та організаціями претензії при порушенні їх майнових і законних інтересів регулюється статтею 4 ГПК України, так з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником підприємства, установи та організації повинні звернутися до нього з претензією у письмовій формі [10].

Також перебіг строку позовної давності відповідно до статті 264 ЦК України переривається якщо особою вчиняються дії, що свідчать про визнання нею боргу чи іншого обов'язку. При цьому час який пройшов до початку переривання позовної давності не зараховується до нового строку [49].

Отже, у випадку коли дебітор вчиняє дії, які свідчать про те, що він визнає свій борг, наприклад підписання акту про звірення розрахунків, так перебіг позовної давності припиняється.

Процесуальним законодавством строк позовної давності встановлюється тривалістю у три роки.

З вищевикладеного, слід вказати, що якщо у підприємства є дебіторська заборгованість, проте минув строк на пред'явлення позовних вимог за такою заборгованістю, то вона визнається безнадійною і підлягає списанню.

На торговельних підприємствах поширеною є журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку, яка відповідно до інструкції про організацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні базується на використанні принципу накопичування та систематизації даних і первинних документів бухгалтерського обліку в регістрах. На таких внесених до регістрів документах зазначають номери облікових регістрів та порядкові номери у них (сам номер рядка). Номер регістру і номер запису при цьому вказують на окремому аркуші паперу, який йде додатком до зброшурованих документів.

Деякі показники облікових регістрів заносять до Головної книги та роблять відповідну позначку у самому рядку регістру. Головна книга – це документ, що використовується для узагальнення даних взаємної перевірки, журналів, складання фінансової звітності за окремими рахунками.

У цій Головній книзі відображаються такі показники, як: обороти за поточний місяць, сальдо на початок та місяця, обороти за поточний місяць, які наводяться сумою за рахунками з журналів. Тривалість ведення книги складає один рік, на кожен рахунок у книзі заводять окрему сторінку. За підрахунками усієї суми дебетових і кредитових оборотів здійснюють перевірку правильності записів у Головній книзі, при цьому, сальдо за кредитом та дебетом повинні бути рівні.

Торговельні підприємства, зазвичай, використовують для ведення бухгалтерського обліку бухгалтерську програму 1С, яка є програмним забезпеченням, така програма дає багато можливостей, зокрема:

-без значних зусиль, практично миттєво такі рахунки як нарахування заробітної плати працівникам, розрахунок по амортизації основних засобів, розподіл непрямих виплат, розрахунок наданих послуг чи собівартість по готовій продукції.

– не виникає потреби для зведення інформації, що надана декількома бухгалтерами в оборотну єдину відомість.

– навіть після значного часу, дає можливість ознайомлення ти друку первинних документів, таких як акти, накладні чи авансова звітність вже безпосередньо з програми.

– за запитом автоматично робить розрахунок та формування звітності, проводить камеральну перевірку та дозволяє підписувати документи за допомогою кваліфікованого електронного підпису без відриву від місця роботи, що значною мірою економить час.

– миттєвий обмін інформаційними даними між банком та клієнтом значною мірою прискорює занесення інформації про платіжні операції та документи до програми [31, с.76].

Зазвичай організація обліку здійснюється із відповідним програмним забезпеченням, навіть при тому що для цього найкраще підходить програма 1С, для обліку можна використовувати також інші програми, які є більш зручними для торговельного підприємства, при цьому облік цих категорій їх точне ведення є обов'язковим для подальшої успішної діяльності.

2.2 Синтетичний і аналітичний облік розрахунків з дебіторами та кредиторами торговельного підприємства

Аналітичний та синтетичний облік операцій на торговельному підприємстві проводиться у відповідності до норм чинного законодавства України. Такий облік ведеться за кожним контрагентом окремо.

Реєстр дебіторів є базою обліку розрахунків зі споживачами продукції і замовниками послуг . У цьому реєстрі висвітлюється перелік дебіторів, вказана їх заборгованість на певну дату, тобто залишки по кредиту та дебіту по рахунку 361 «Розрахунки по відношенню вітчизняних покупців». У разі якщо боржник погасив заборгованість він виключається зі списку дебіторів та вже не рахується у базі підприємства боржником.

Окрім реєстру боржників, на підприємстві ведуть журнал по реалізації товару, послуг та робіт споживачами. Наприкінці місяця підраховуються підсумки, при цьому вони повинні співпадати із записами у журналі-ордері, що

згаданий вище відповідно до 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» за певний місяць [19].

На торговельних підприємствах облік розрахунків серед покупців та замовників оформлюється у відповідності до вимог П (С) БО « Дебіторська заборгованість» та опираючись на План бухгалтерського обліку по активах, зобов'язаннях, капіталі та господарських операціях , що затверджено у відповідності до Наказу Міністерства фінансів України №291 від 30 листопада 1999 р. на самому підприємстві розроблений план розрахунку[36].

Рахунок №36 призначений на підприємстві задля обліку поточної товарної дебіторської заборгованості. За показником дебету прослідковується продажна вартість всієї реалізованої продукції , що включає собою і податок на додану вартість і надання послуг та виконання робіт, податки та акцизи, також збори які слід перераховувати до бюджетних та позабюджетних рахунків – вони включені до остаточної вартості реалізації. Кредит відображає всю суму платежів, що надійшли до рахунків підприємства.

Якщо торговельне підприємство співпрацює із закордонними фірмами , то до рахунку 36 додаються наступні субрахунки: 362 «Розрахунки з іноземними покупцями», 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

За авансами облік розрахунків, що видані підприємствами на торговельних підприємствах використовується субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами», за дебіторами субрахунок 371 підприємство обліковує види авансів, та суми, що сплачені по рахункам за виконання роботи по проміжних рахунках. Суми, що погашені зарахуваннями при розрахунках підприємство обліковує з використанням субрахунку 371 , а також виконані роботи , суми авансів , що повернені самими постачальниками і підрядниками та невикористані. [52].

У процесі своєї діяльності торговельне підприємство може мати справу з господарськими операціями, що пов'язані з видачою підзвітним особам коштів, кошти службовці отримують для різноманітних цілей – закупівлю матеріалів,

запасів, товарів та оплату відрядження. Проте, видача готівки здійснюється тільки за умови надання повного звіту за суми, що видавалися раніше так і за ці кошти підзвітній особі потрібно буде здати звіт [44, с.184]

За претензіями інших підприємців чи фізичних осіб розрахунки ведуться по субрахунку 375 «Розрахунки за претензіями».

У цьому субрахунку відображаються наступні показники:

- розрахунки до постачальників за претензіями, а також підрядників, у разі виявлення розбіжностей цін транспортних організацій, помилках у розрахунках;
- розрахунки за претензіям до осіб, що постачають матеріали та товари щодо якості запасів які поставлялися, що не відповідають умовам договору;
- у випадку нестач коли постачають якусь продукцію.

На торговельному підприємстві бухгалтерський облік розрахунків проводиться з врахуванням відшкодування завданих підприємству збитків, якщо виникають нестачі чи розкрадання грошових коштів, але тільки у тому випадку, якщо винуватця було виявлено, тут застосовуються 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків». За цим субрахунком повністю відображаються суми виявлених при дебеті нестач та списання цих сум за кредитом.

Суми при встановленні винуватців у нестачах списуються з особисто з них з одночасним занесенням відомостей до бухгалтерського обліку:

Д-т 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»

К-т 716 «Відшкодування раніше списаних активів»

Підприємство наприкінці практично кожного звітного періоду здійснює відрахування сумнівних боргів до резерву. На підприємстві розраховується резерв відповідно до питомої ваги боргів, що визнані безнадійними щодо реалізованої продукції, послуги, товари у чистому доході.

Розмір резерву – це як добуток чистого доходу внаслідок реалізації продукції до умов наступної оплати на коефіцієнт сумісності, що у свою чергу

визначається шляхом ділення заборгованості, що визнана безнадійною та чистий дохід.

Резерв сумнівних боргів та його створення відображається за рахунком 38 «Резерв сумнівних боргів», з розрахунком витрат, та списання заборгованості - по дебету в кореспонденціями з обліком дебіторської заборгованості та зменшення резервів.

Субрахунок 944 «Сумнівні та безнадійні борги», та 38 «Резерв сумнівних боргів» для відображення сумнівних боргів та списання безнадійної заборгованості.

Щодо систематизації інформації про розрахунки у Плані рахунків обліку активів, зобов'язань, капіталу і господарських операції підприємств та організацій, дана інформація передбачена розділом 5 «Довгострокові зобов'язання» або «Поточні зобов'язання». Кредиторська заборгованість зазвичай обліковується на пасивних рахунках.

«5» клас рахунків призначений для узагальнення інформації щодо:

- заборгованості підприємства яка виникла унаслідок позикових коштів, коли на них напахувалися відсотки;
- заборгованості, яка не є поточним зобов'язанням підприємства банкам;
- податку на прибуток, який підлягає сплаті у майбутніх періодах, коли є різниця між податковою та обліковою базою оцінки;
- розповсюджених облігацій та довгострокових векселів, що видані попередньо;

До рахунків 6 класу належить облік даних та узагальнення інформації щодо зобов'язання, вони повинні бути погашені протягом операційного циклу торговельного підприємства, погашення відбувається протягом дванадцяти місяців з дати обліку балансу.

Оборот коштів, що отримані внаслідок роботи з постачальниками та підрядниками за товари, роботи чи послуги дані відображаються на пасивному розрахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Кредит-

відображає вартість ресурсу, що надійшла, які роботи були прийняті чи послуги спожиті, при цьому дебет відображає суми оплати за заздалегідь виданими авансами, які видаються у встановленому законом порядку.

Кореспонденція ведення обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги у торговельних підприємствах.

№ п/п	Господарська операція	Рахунки	
		Дебет	Кредит
1.	Кредиторська заборгованість списано, коли виявили брак через вину постачальника.	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	24 «Брак у виробництві»
2	Коли грошовими коштами погасили кредиторську заборгованість.	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»
3	Заборгованість при відвантаженні продукції для сплати кредиторської заборгованості.	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
4	Проведені розрахунки по купівлі продукції через підзвітну особу	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
5	Заборгованість, що оформлена позикою	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	60 «Короткострокові позики»
6	Кредиторська заборгованість яка є простроченою та списаною.	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості»
7	Нафтохімічні товари, які надійшли від постачальників.	28 «Товари» (за видами, асортиментом)	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
8	Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками, як нараховані санкції.	94 «Інші витрати операційної діяльності»	63 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»

Ведеться також облік розрахунку щодо оплати праці (661) з певними субрахунками. Тут може бути розгорнуте сальдо або кредитова, щодо заборгованості підприємства по оплаті праці, та дебетове сальдо, яке виникає тільки у окремих випадках, до прикладу якщо з приводу оплати праці є переплата.

Головну книгу використовують при узагальненні даних, що обліковуються у журналах. Підсумки оборотів з кредиту рахунків також заносяться до головної книги. Тут відображається сальдо на поточний місяць, що виводяться у єдину суму за кореспондуючими із журналів рахунками.

Книга ведеться протягом року, що відповідає календарному, на окрему сторінку виводиться свій синтетичний рахунок. Щоб перевірити правильність записів зводять суму боргів та сальдо за абсолютно усіма рахунками. Відповідно сальдо дебету та кредиту при співставленні повинні бути рівні [45].

Для більшості господарських операцій, що здійснюються на підприємстві інформація щодо розрахунків є важливим джерелом, саме тому ефективна методика обліку є фундаментальною для усіх процесів, що ведуться на торговельному підприємстві, вона характеризується високою аналітичністю, яка внаслідок того, що інформація достовірна та отримана вчасно унеможлиблює ризики несприятливих наслідків для підприємства у вигляді неплатоспроможності чи зниження ліквідності, або взагалі подальшої процедури банкрутства.

Так, з огляду на вищезазначене можна дійти висновку, що тільки при належному обліку інформації її точності та достовірності торговельне підприємство може зберігати свою платоспроможність та довго триматися на загальному ринку, чи навіть виходити на міжнародний. У розрізі кожного дебітора ведеться синтетичний облік, що абсолютно відповідає чинній законодавчій базі.

2.3 Методика проведення аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства та її особливості

Опираючись на досвід аудиторської практики інших країн а також на національному рівні, узагальнено перевірку можна поділити на окремі етапи, які можна відобразити наступним чином: підготовчий та проміжний етапи фізичної перевірки та основний що проводиться стосовно окремих статей звітності, а також заключний.

На першому підготовчому етапі важливим для аудитора є отримання всієї необхідної інформації для так званого загального знайомства з підприємством, інформація може бути виражена у письмовому чи усному вигляді, може міститися на паперових носіях (документах) реєстрах, та звітах під час опитування, листування чи анкетування- самостійно надається керівником чи уповноваженою ним особою [46, с.263].

Аудитору при збиранні загальних даних потрібно визначити мінімальний обсяг інформації, що повинна надаватися клієнтом чи отримана аудитором самостійно у ході спостереження чи опитування для того щоб перевірка була здійснена точно та якісно без упущення важливих матеріалів.

Є певний перелік інформації що необхідно надати підприємству аудитору для проведення перевірки:

- перелік категорій продукції яка в кредит реалізовується;
- окремі характеристики по кожному клієнту;
- список найчастіших, тобто основних покупців;
- адреси центрів де здійснюється відвантаження продукції;
- обсяг товарів, що вже реалізовані та рахунків що за ним виставлені;
- інформація про загальну фінансову політику на підприємстві;
- система за якою здійснюється виставлення рахунків.

Для проведення аудиту підписується окремо договір у якому важливим є встановлення надійності системи внутрішнього контролю. На це вказують і вимагають Міжнародні стандарти з аудиту. Стан цього внутрішнього контролю

враховується під час складання плану та програми аудиту.

Стан внутрішнього контролю слід врахувати при складанні плану і програми аудиту. Правильність визначення кількості, виду та обсягу аудиторських процедур залежить від правильної оцінки системи внутрішнього контролю. Також окрім вказаних вище дій на підготовчому етапі оцінюється аудиторський ризик і зокрема щодо перевірки дебіторської заборгованості, тобто з'ясувати чи немає суттєвих помилок, які можуть залишитися поза увагою.

На етапі що йде наступним перевіряються укладені договори з контрагентами на їх відповідність нормам чинного законодавства, також перевіряється чи є всі договори, що необхідно було укласти та чи зареєстровані у відповідному журналі де повинні обліковуватися, чи відповідає інформація, що обліковується даним вказаним у договорі.

Ще одним етапом повинна бути інвентаризація розрахунків стосовно дебіторів, часто підприємства нехтують правилами проведення такої інвентаризації чи проводять її зі значними помилками, тому якісніше і доцільніше цю роботу організувати аудитору самостійно. За встановленими критеріями при оцінці встановлення фінансової звітності аудитор проводить перевірку дебіторської заборгованості, яка є доволі важливим етапом.

Щодо основного етапу перевірки, який має визначальне значення, аудитором проводиться аудит рахунків після звітного періоду при цьому існують окремі аудиторські процедури для перевірки дебіторської заборгованості та певні критерії фінансової звітності.

Відповідно до цих критеріїв при оцінці повноти інформації по дебіторській заборгованості, слід визначити чи всі рахунки по клієнтах були вчасно зареєстровані (вони повинні бути занесені до журналу продажів), важливо чи вся кількість відвантажених у поточному році товарів була реалізована до його завершення, тобто до закриття звітного періоду і чи вона належним чином оплачена та відображена як дебіторська заборгованість [46, с.378].

При перевірці кредиторської заборгованості повинні бути з'ясовані наступні завдання:

- вивчення кредиторської заборгованості стосовно її довго строковості та поточності;
 - встановлення причин з яких виника заборгованість та строків її утворення;
 - перевірка тієї заборгованості що є на підприємстві при перевірці;
 - чи є на підприємстві кредиторська заборгованість, що вже про термінована;
 - заборгованість за якою сплив строк позовної давності;
 - визначити, чи вірно списані борги, коли строк позовної давності по них спив, та чи суми кредиторської заборгованості правильно відображаються у балансі;
- також списані борги, повинні бути правильно обґрунтовані щодо такого статусу, це теж підлягає перевірці.

При цьому, інформаційними джерелами перевірки заборгованостей: договори поставки продукції, надання послуг чи робіт, акти щодо звірки рахунків, чи заліковувалися взаємні вимоги, інвентаризація по рахункам, платіжні векселі та доручення, книги у яких фіксуються продажі та покупки (дві окремі книги), відомості у журналах та реєстрах, дані Головної книги дані з первинних документів, розрахунки з кредиторами, постачальниками та найманими працівниками.

Під час перевірки аудитор повинен переконатися та реально перевірити чи ті продукти, послуги та товари, що списані і не були передані контрагентам до кінця року не записані як ті, що були реалізовані.

Зона високого ризику для дебіторів, що підлягає ретельній перевірці є те, чи всі кошти записані у відповідному їм фінансовому періоді, для перевірки цих даних аудитор може вимагати підтвердження по всіх платіжних операціях та сумах заборгованостей.

Існує ще критерій реальності – відповідно до нього аудиторі слід переконатися, що вся заборгованість, яка відображена у документації підприємства дійсно належить останньому, чи є можливість занесення по приватних операціях дебіторів до сальдо, також слід звернути увагу щодо ряду обставин, які впливають на право власності щодо сальдо(різницею між надходженнями та витратами за певний період), до прикладу наявність договору застави та ін. [23, с.75].

Значну вагу мають позикові кошти, і в тому числі кредиторська заборгованість, тому поряд з дебіторською заборгованістю необхідно вивчати і кредиторську її структуру та склад.

Кредиторською є найвагоміша і найзначніша частина зобов'язань підприємства, до них включаються поточні та довгострокові зобов'язання.

Аудитор щодо кредиторської заборгованості повинен діяти у декілька етапів. Для початку слід встановити, чи та заборгованість, що відображена у балансі не є простроченою, це виконується шляхом зіставлення рахунків, що вказані у договорах, також перевіряти слід заборгованість щодо якої минув строк позовної давності.

Потрібно встановити чи є кредиторська заборгованість, що має прострочений термін позовної давності та чи вона списана вчасно. Для того щоб здійснити відповідну перевірку аудитор має право розіслати листи кредиторам щоб підтвердити залишок заборгованості. Перерахування та надходження таких коштів перевіряється шляхом звірки даних у журналі №1, таким же способом можна виявити наявність заборгованості з простроченим трирічним терміном давності, а також правильність її списання.

Висновок до другого розділу

У цьому розділі ми розглянули організацію та методику обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на торговельному підприємстві.

Так, ми встановили, зазвичай організація обліку здійснюється із відповідним програмним забезпеченням, навіть при тому що для цього

найкраще підходить програма 1С, для обліку можна використовувати також інші програми, які є більш зручними для торговельного підприємства, при цьому облік цих категорій їх точне ведення є обов'язковим для подальшої успішної діяльності.

Тільки при належному обліку інформації її точності та достовірності торговельне підприємство може зберігати свою платоспроможність та довго триматися на загальному ринку, чи навіть виходити на міжнародний. У розрізі кожного дебітора ведеться синтетичний облік, що абсолютно відповідає чинній законодавчій базі.

Щодо обов'язків аудитора при здійсненні перевірки, то аудитор щодо кредиторської заборгованості повинен діяти у декілька етапів. Для початку слід встановити, чи та заборгованість, що відображена у балансі не є простроченою, це виконується шляхом зіставлення рахунків, що вказані у договорах, також перевіряти слід заборгованість щодо якої минув строк позовної давності.

Потрібно встановити чи є кредиторська заборгованість, що має прострочений термін позовної давності та чи вона списана вчасно. Для того щоб здійснити відповідну перевірку аудитор має право розіслати листи кредиторам щоб підтвердити залишок заборгованості. Перерахування та надходження таких коштів перевіряється шляхом звірки даних у журналі №1, таким же способом можна виявити наявність заборгованості з простроченим трирічним терміном давності, а також правильність її списання.

РОЗДІЛ 3. РОЗРАХУНКОВО – ПЛАТІЖНІ ОПЕРАЦІЇ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Оцінка платоспроможності торговельного підприємства та шляхи її покращення

На економічному ринку питання усунення збанкрутілих структур – це конкретна і ефективна умова для стабільного функціонування ринку та економіки в цілому. Проте, запобігання банкрутству, при цьому забезпечивши

підприємству стале процвітання та розвиток – справа набагато складніша і важливіша. Застосування до великого масиву підприємств процедури ліквідації у зв'язку з банкрутством вимагає оцінки їх фінансових показників, та має визначальне значення як для їх контрагентів так і для самих підприємств.

Найбільш точним та прогнозованим перед можливим банкрутством є оцінка платоспроможності підприємства на кожному етапі його функціонування.

Сама ринкова економіка диктує підприємствам правила участі та можливостей триматися серед інших суб'єктів господарювання на рівні конкурентоспроможності, цього можна досягнути шляхом використання ефективних форм, методів у сфері господарювання, а також напрацювань науково-технічного прогресу.

Для реалізації цієї задачі важлива роль відводиться аналізу фінансової складової діяльності на підприємстві, за об'єктивного і чіткого аналізу підприємства, його фінансових результатів та стану, оцінка активам, його капіталі та зобов'язаннях, потрібно окреслювати та прогнозувати стратегію розвитку, конкретизуються плани на рішення, що можуть вплинути на підприємство у минулому, окремо вираховуються фінансові резерви та шляхи для їх мобілізації[25, с.3].

За відповідним фінансовим показником підприємства, конкурентоздатності, тобто тієї ж платоспроможності чи кредитоспроможності визначають його рівень серед інших підприємств та шляхи удосконалення управління.

Поняття платоспроможності розкривається через наявність на підприємстві засобів, що розміщені в активі балансу та служать для сплати зовнішніх боргів як щодо довгострокових так і по відношенню до короткострокових боргів, також для забезпечення процесу виробництва та реалізації продукції безперебійно. Згідно даних що надані при бухгалтерському обліку здійснюється оцінка платоспроможності, враховується ліквідність при

оборотних коштах, тобто період, що необхідний для перетворення їх у номінальну вартість, що виражена у національній валюті.

За даними по бухгалтерському обліку та характеристикам фінансової звітності вираховується платоспроможність підприємства на певний період чи конкретну дану, така оцінка може бути як точною так і приблизною, адже суб'єктивно залежить від особи, що її здійснювала. До прикладу часто увага статей приділяється саме коштам які є в касі або на розрахункових рахунках, їм присвоюється статус найбільш ліквідних, адже вони можуть включатися до фінансово-господарської діяльності у будь-який час [32].

Слід вказати, що незначні залишки на рахунках не завжди свідчать про неплатоспроможність підприємства, до прикладу це період коли реалізація переробленої та попередньо закупленої продукції вже відбулася, а термін її оплати ще не настав, або оплата здійснюється частинами відповідно до домовленості з контрагентами. Про наявність саме неплатоспроможності може свідчити наявність так званих хворих статей у звітності, до них відносять кредити, збитки і позики, що непогашені в визначені терміни, тобто є вже заборгованістю.

Неплатоспроможність можна поділити на тривалу, хронічну та тимчасову. Тут підставами є недостатня кількість фінансових ресурсів ч невиконання запланованого показника щодо реалізації робіт та послуг і відповідно оплати за них, також несвоєчасне знаходження платежів, вже з вини контрагента, а не самого підприємства. Неспроможність підприємства до покриття всіх боргових рахунків може призвести до процедури банкрутства, яка має наслідком ліквідацію підприємства в цілому [32, с. 29].

Необхідність у проведенні аналізу платоспроможності підприємства пояснюється тим, що жодне підприємство не може повністю гарантувати своє місце на економічному ринку, адже це багато в чому залежить і від зовнішніх факторів, до прикладу нас сучасний став в Україні, де підприємства змушені працювати із максимальним ризиком, та не можуть точно спрогнозувати свою

майбутню діяльність через нестабільну ситуацію, що динамічно змінюється практично щодня.

Слід вказати, що платоспроможність та ліквідність хоч і близькі поняття і часто згадуються групою, проте не є тотожними.

Трактувати ліквідність слід, як процес легкості реалізації, перетворення цінностей у грошовий вираз, це часовий показник, який необхідний підприємству для продажу своїх активів та сума виручена в результаті такого продажу, ці обидва показники доволі пов'язані, оскільки навіть якщо активи продаються стрімко це може бути наслідком їх низької оціночної вартості та ніяк не успішності такого підприємства.

Щодо фінансової стійкості підприємства, то це стан фінансових ресурсів, порядок їх розподілу та використання, що забезпечує місце на міжнародному ринку, забезпечує розвиток такого підприємства враховуючи ріст прибутку та капіталу при стабільності платоспроможності, а також кредитоспроможності при умові ризику зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Стійкість підприємства – це його ступінь незалежності у володінні своїм майном та розпорядженні ним. Ступінь такої незалежності, можна прослідковувати та характеризувати за декількома різними критеріями:

- рівнем того як покриті матеріальні запаси(облікові кошти) джерела фінансування, що визнаються стабільними;

- часткою що складає власні кошти у джерелах фінансування підприємства;

- здатністю підприємства до покриття незапланованих термінових активів.

Особлива увага для розуміння рахунків у фінансовому аналізі приділяється поняттю – власні оборотні кошти (далі – ВОК), у національній практиці це визначення трактується, як оборотні кошти, що придбані не на запозичені, а на власні гроші[3].

Формулою- $ВОК = ВК - НА$.

З цього ВК це власний капітал підприємства, НА це оціночна вартість необоротних активів.

Мінімальною умовою для фінансової звітності є наявність обігових коштів, тобто коли значення ВОК внаслідок різниці є позитивним.

Так, часто вважають, власні оборотні кошти є частиною обігових, що фінансується за рахунок власних а також довгострокових зобов'язань, при цьому ще останні прирівнюються до власних, але не є такими.

Розрахунки власних коштів напряму пов'язані із визначенням фінансової стійкості. Існують наступні типи:

До першого, та найбільш позитивного належить абсолютна стійкість, де повністю достатньо обігових коштів, при цьому платоспроможність підприємства є гарантованою, $ВОК > 3$.

До другого, де для того щоб забезпечити запаси, окрім власних обігових коштів потрібно брати довгострокові кредити і позики, у такому випадку вона гарантована, при розрахунку $ВОК + ДК > 3$.

До третього, нестійкий фінансовий стан, коли для того щоб забезпечити запаси використовуються і власні обігові кошти і довгострокові кредити, тут платоспроможність низька, проте її повністю реально відносити $ВОК + ДК + КК > 3$.

До останнього, четвертого належить кризовий фінансовий стан, при якому нормальний джерел, що були вказані вище не вистачає для функціонування підприємства і йому загрожує банкрутство $ВОК + ДК + КК < 3$ [12, с.49].

Можна дійти висновку, що фінансовою стійкістю для підприємства вважають його платоспроможність, із врахуванням фінансової рівноваги серед власних та залучених коштів, при фінансовій стійкості підприємства передбачається, що вкладені ресурси в підприємство за рахунок грошових надходжень повинні окупитися, а отриманий при цьому прибуток забезпечує

незалежність та самостійність підприємства перед зовнішніми джерелами фінансування.

Для найбільш точного аналізу того чи підприємство є прибутковим показники слід використовувати комплексно, насамперед показники у динаміці, який вираховується відповідно до дійсних стандартів бухгалтерського обліку, коли додають до фінансової діяльності після того як оподатковуються доходи, та віднімають додаткові надзвичайні витрати.

Окрім чистого прибутку- абсолютного показника при характеристиці підприємства слід використовувати також комплекс показників, що є відносними. Це такі показники, як рентабельність продукції, що реалізувалася- її визначають як частку при діленні чистого доходу на дохід при реалізації продукції. Про платоспроможність торговельного підприємства також свідчить співвідношення позикового та власного капіталу – довгострокове, короткострокове –через ліквідність балансу.

Першим завданням для аналізу платоспроможності на торговельному підприємстві стоїть загальна оцінка та чинники, що це зумовлюють; співвідношення позикового та власного капіталу; яка частка власного капіталу у загальній сумі всього наявного капіталу.

Причинами неплатоспроможності, як правило, можуть бути: 1) випуск продукції не відбувається відповідно до визначеного плану; 2) не виконується режим економності; 3) собівартість перевищує норму; 4) не виконується також план по прибутку, що тягне за собою нестачу власних коштів для самофінансування чи високий процент для оподаткування [30, с.3].

При аналізі платоспроможності чітко виступає залежність підприємства від фінансових зовнішніх джерел. Вирахування коефіцієнту платоспроможності дає висновок щодо відсотку активів, що сформовані за рахунок власних джерел, що наявні у підприємства.

Для того щоб підвищити ефективне використання коштів підприємству необхідно запроваджувати заходи, що сприяють збільшенню прибутку та

зменшенню вартості матеріальних активів і дебіторської заборгованості, при цьому буде активізуватися структура всього капіталу підприємства.

Рекомендовано для покращення показника платоспроможності та ліквідності запроваджувати наступні заходи:

- 1) Ввести управління щодо запасів підприємства з метою їх оптимізації. Оптимізація повинна вплинути на перерозподіл у обігових коштах на підприємстві, як результат очікуваним буде збільшення величини грошових коштів, що є ліквідними та зменшення кількості виробничих запасів, що є неліквідними.
- 2) При чіткому аналізі активів на підприємстві можна виявити збільшення чи зменшення дебіторської заборгованості самого підприємства;
- 3) Окрім того, для підвищення фінансово-господарської діяльності необхідно чітко планувати своє фінансове управління та контролювати правильне виконання фінансових планів.

Оптимізувати ліквідність підприємства можна за рахунок правильно підбраного механізму стабілізації, тобто ввести систему заходів що з одного боку спрямовані на зменшення кількості фінансових зобов'язань, та з іншого боку на збільшення кількості грошових активів, які б забезпечували це зобов'язання.

Свої фінансові зобов'язання підприємство може зменшити шляхом: скорочення постійних витрат (до прикладу витрат, що йдуть на утримання персоналу); зменшити умовно-змінні витрати; за товарними операціями продовжити строки за кредитною заборгованістю [22, с. 2].

Суму грошових активів можна збільшити за рахунок: прискорення обороту по дебіторській заборгованості (при скороченні терміну надання кредитів); оптимізувати матеріальні запаси, а також сезонні запаси при перебуванні підприємства у фінансовій кризі. З цього слідує висновок що можливість збільшення фінансової активності підприємства є реальною та

можливою, за рахунок збільшення обсягу та реалізації продукції, збільшення розміру прибутковості а також хорошої та якісної організації управління.

Отже, основним для підвищення стійкості фінансової підприємства є належне використання за призначенням фондів підприємства, підвищення продуктивності працівників, збільшення кількості реалізованих товарів, та зменшення несанкціонованих і небунтованих витрат. Належна управлінська діяльність із залученням якісного масиву висококваліфікованих працівників дасть у результаті сильне торговельне підприємство, яке зможе не тільки чітко закріпитися на національному ринку, а і вийти на міжнародне співробітництво.

3.2 Розрахунково-платіжна дисципліна: наслідки її порушення та способи зміцнення

Розвиток національної економіки у режимі сучасності характеризується новітнім етапом реформ, посиленням глобалізації, зростанням мінливості для умов господарювання, що вимагає чіткої та швидкої реакції на зовнішні фактори у середовищі. Усе це передуює впровадженню більш ефективних механізмів, які дають змогу м'якше приймати зміни та ідентифікувати їх для подальшої адаптації підприємства як фінансової так і інвестиційної[34].

Незалежно від організаційно - правових форм та форм власності підприємство є системою, що має відкритий тип і має доволі тісні зв'язки із зовнішнім середовищем та насамперед по відношенню до інших господарюючих суб'єктів, фізичних та юридичних осіб, чи державних установ.

Дисципліна вимагає зобов'язання суб'єктів належним чином дотримуватися правил щодо проведення розрахункових операцій з іншими суб'єктами господарювання. Вона базується на належному виконанні основних принципів грошових розрахунків. Так, розрахунково-платіжна дисципліна –це суворе дотримання всіма суб'єктами господарювання визначених правил для проведення операцій по розрахунках та дотриманні принципів по здійсненню

грошових операцій. Правильна платіжна дисципліна сприяє кругообігу та зміцненню фінансового становища підприємства.

Внаслідок складного фінансового стану або неякісної роботи фінансових служб найчастіше порушується розрахункова дисципліна підприємства. Дотримання дисципліни насамперед передбачає здійснення всіх платежів та зобов'язань в установлені строки та у повному обсязі. Отже виходить взаємозалежність, адже забезпечення дисципліни і залежить від фінансового плану [39, с.63].

Філімоненков О.С. вказав, що абсолютно всі суб'єкти господарювання зобов'язані правильно та на основі нормативних документів організувати витрачання та зберігання коштів, вчасно здійснювати платежі за рахунками з контрагентами- постачальниками, надавачами послуг, чи виконавцями робіт, а також установами та організаціями, як правило, доречно це робити у безготівковій формі через банківські установи, для того щоб кожен переказ міг точно відслідковуватися, що буде підтримувати фінансову дисципліну по розрахунково-платіжних операціях. При неправильному витрачанні та зберіганні коштів, невчасні розрахунки, а також платежі підприємство може сплачувати на користь контрагентів щодо яких було вчинено порушення штрафу, пеню чи недотримки у попередньо встановленому розмірі [48].

Внутрішній механізм найефективнішої політики стосовно платежів характеризується через систему методів управління відповідно до принципів ефективності платіжної політики – це дозволяє організувати структурованіший процес для управління платежами для підвищення ефективної фінансової діяльності на майбутні періоди.

У процесі кругообігу коштів значна роль відводиться грошовим надходженням, враховуючи не наскільки важливо та актуально оптимізувати рух грошових коштів торговельного підприємства при сучасній економічній ситуації, необхідним є підтримувати певну рівновагу у витратах та надходженнях підприємства як на поточний так і майбутній періоди [29, с.23].

До решти, слід вказати, що саме якісне забезпечення розрахунково-платіжної дисципліни залежить від фінансового стану та якісного виконання суб'єктами господарювання своїх обов'язків. При порушенні розрахунково-платіжної дисципліни до підприємства можуть бути застосовані різного роду санкції.

До санкцій у господарських відносинах відносять примусову міру, яка застосовується при порушенні порядку правлення фінансово-господарської діяльності. Обґрунтувати доречність застосування санкцій можна зміцненням договірної, розрахункової, кредитної дисципліни та економічно зміцнення роботи суб'єкта.

Санкції поділяються на банківські, договірні та фінансові (кредитні) залежно від того, яким суб'єктом така санкція застосовується.

До першої групи банківських належать ті, що застосовуються при порушенні кредитної дисципліни, при поганому стані фінансової звітності та нецільовому використанні ресурсів, також може застосовуватися у випадку порушення строків та несвоєчасне повернення кредитних коштів.

Для забезпечення безумовного виконання правових угод існують договірні санкції. Виражаються вони у вигляді сплати неустойки, що визначається у відсотковому співвідношенні до суми зобов'язання, що не виконано.

До того як застосувати кредитні санкції банк може пред'явити вимогу до підприємства про ліквідацію порушень та недоліків, що були виявлені у процесі діяльності підприємства.

Ще один вид санкцій застосовується податковими адміністраціями та державними органами, такий як фінансові санкції.

Суб'єкти господарювання як платники податку, у випадку якщо на момент перевірки не мають звітів та балансів по бухгалтерії, розрахунків та декларацій, що напямую пов'язані зі сплатою податку за певні періоди, повинні

сплатити штрафні санкції, що складають десять неоподаткованих мінімумів доходів громадян за перше порушення.

Якщо протягом наступного календарного року платник допускає порушення вдруге, то штраф складає вже не десять, а двадцять неоподаткованих мінімумів доходів громадян, відповідно до кількості таких порушень [42].

До решти, застосування штрафних санкцій досить позитивно впливає на показники розрахунково-платіжної дисципліни, та те наскільки цей метод дієвим залежить від деяких обставин. По-перше, штрафи впливають на формування всього прибутку підприємства, по-друге, розмір штрафу повинен бути достатнім для попередження та так званого покарання суб'єкта господарювання за халатність, чи умисне приховування, проте не повинен призвести до банкрутства та скрутного становища в цілому [50, с.72].

Окрім простих санкцій до суб'єкта господарювання, може бути застосований також адміністративний штраф, його розглядають як окремий вид стягнення, що застосовується у випадку здійснення особою певного правопорушення, що передбачене Кодексом України про адміністративне правопорушення [21].

Так, можна дійти висновку, що існування та застосування штрафних санкцій як самими суб'єктами господарювання між собою, так і окремими уповноваженими органами податкової служби є позитивним аспектом, що впливає на дотримання розрахунково-платіжної дисципліни, проте все повинно мати окреслені межі, а також бути прямо пропорційно вчиненому правопорушенню. Випадки свавілля у цій сфері, такого як надмірне нарахування суми штрафу чи пені, а також неправильне застосування органами податкової інспекції норм у своїй діяльності може призвести до кризових ситуацій на всьому економічному ринку, адже важливим та передовим завданням є правильна та чітка організація роботи розрахунково-платіжної дисципліни і

саме її дотримання має стояти пріоритетним завданням для всіх суб'єктів, що взаємодіють у цій сфері.

Висновок до третього розділу

У третьому розділі цієї роботи ми дослідили питання платоспроможності торговельного підприємства та шляхи її покращення, також увагу приділено наслідкам порушення розрахунково-платіжної дисципліни.

Так, свої фінансові зобов'язання підприємство може зменшити шляхом: скорочення постійних витрат (до прикладу витрат, що йдуть на утримання персоналу); зменшити умовно-змінні витрати; за товарними операціями продовжити строки за кредитною заборгованістю.

Суму грошових активів можна збільшити за рахунок: прискорення обороту по дебіторській заборгованості (при скороченні терміну надання кредитів); оптимізувати матеріальні запаси, а також сезонні запаси при перебуванні підприємства у фінансовій кризі. З цього слідує висновок що можливість збільшення фінансової активності підприємства є реальною та можливою, за рахунок збільшення обсягу та реалізації продукції, збільшення розміру прибутковості а також хорошої та якісної організації управління. Основним для підвищення стійкості фінансової підприємства є належне використання за призначенням фондів підприємства, підвищення продуктивності працівників, збільшення кількості реалізованих товарів, та зменшення несанкціонованих і небунтованих витрат. Належна управлінська діяльність із залученням якісного масиву висококваліфікованих працівників дасть у результаті сильне торговельне підприємство, яке зможе не тільки чітко закріпитися на національному ринку, а і вийти на міжнародне співробітництво.

Щодо розрахунково-платіжної дисципліни, то тут вимогою є зобов'язання суб'єктів належним чином дотримуватися правил щодо проведення розрахункових операцій з іншими суб'єктами господарювання. Вона базується на належному виконанні основних принципів грошових розрахунків. Так, розрахунково-платіжна дисципліна –це сурове дотримання всіма суб'єктами

господарювання визначених правил для проведення операцій по розрахунках та дотриманні принципів по здійсненню грошових операцій. Правильна платіжна дисципліна сприяє кругообігу та зміцненню фінансового становища підприємства.

ВИСНОВКИ

Необхідною умовою для успішного функціонування економічного ринку є здатність суб'єктів господарювання якісно правити діяльність, а також вчасно розрахуватися за своїми боргами, це питання і обумовлює всю актуальність досліджуваної теми. При здійсненні фінансової діяльності підприємство вступає у взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання, при цьому внаслідок взаємодії може виникати заборгованість, що є наслідком несвоєчасної оплати за товари, послуги чи виконані роботи, так, всю заборгованість торговельного підприємства можна поділити на два окремі види:

- дебіторська заборгованість;
- кредиторська заборгованість.

Порівняльний аналіз робіт вчених, що досліджували цю тему на науковому рівні в галузі економіки, бухгалтерського обліку та фінансової діяльності дає змогу сформулювати дефініцію понять як дебіторської так і кредиторської заборгованостей, зокрема їх визначають як систему взаємовідносини між фізичними та юридичним особами, які виникають при товарних та нетоварних операціях, як наслідок їх неналежного виконання.

Оцінка підходів до різної класифікації дали нам можливість по групувати всі існуючі види заборгованостей на певні категорії відповідно до таких ознак: характер виникнення, час погашення, виникнення, зміст економічної розрахункової операції, розрахункова валюта, дотримання умов договору, забезпеченість, контрагентом. Така класифікація дозволить заздалегідь формувати інформаційне забезпечення щоб прийняти рішення при управлінні конкретним підприємством.

Також, нами повністю розглянуто нормативно-правову базу, якою регулюється облік, аудит та аналіз кредиторської та дебіторської заборгованостей, тут слід виділити Податковий кодекс України – як спеціалізований нормативно-правовий акт відповідної сфери та інші Закони України, П(С)БО, в тому числі і П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 11 «Зобов'язання», Розрахунки бухгалтерського обліку та інші інструкції і роз'яснення.

Ми встановили, що для ефективної роботи торговельного підприємства важливо контролювати його аудиторську діяльність, як самостійно суб'єктом господарювання, так і спеціально кваліфікованими аудиторами. Для якісної процедури проведення нами запропоновано послідовність дій аудитора при проведенні перевірки та чіткий перелік процедур, що слід здійснювати аудитору для повної звітності по дебіторській заборгованості. Особливій перевірці при цьому підлягають облікові реєстри, первинні документи, фінансова звітність та Головна книга.

Для тих підприємств що хочуть якісно функціонувати в умовах ринкової економіки важливе значення має аналіз кредиторської заборгованості. Ефективне управління цими зобов'язаннями є складовою та невід'ємною частиною рівня ліквідності та платоспроможності суб'єкта, аналіз кредиторської заборгованості проводиться відповідно до фінансової звітності.

Окреме значення для якісної роботи мають управлінські рішення та професіоналізм кадрового складу, що ми окремо зазначали, адже саме їх діяльність повинна сприяти прискоренню руху коштів та зміцненню фінансових показників всього підприємства, також ми можемо виділити певні рекомендації для управління поточними зобов'язаннями:

- окреслити заборгованість за терміном сплати та видами;
- погашення заборгованості здійснювати через дебіторську заборгованість;

- звести до можливого мінімуму кількість посередників серед постачальників та при закупівлі окремих товарів;
- оскільки значна перевага дебіторської заборгованості над кредиторською загрожує фінансовій стабільності, слід слідкувати за співвідношенням кредиторської та дебіторської заборгованостей;
- для зменшення розміру кредиторської заборгованості використовувати систему знижок при довгій оплаті, для погашення хоча б тіла;
- уникати штрафних санкцій та вчасно вносити кошти до бюджету відповідно до норм податкового законодавства;
- здійснювати всі можливі операції, які призведуть до економії коштів на торговельному підприємстві;
- при розрахунку пропонувати як альтернативу оплаті активи чи надання послуг;
- перетворювати існуючі зобов'язання у капітал.

Дотримання всіх перерахованих рекомендацій, яких в загальному є невичерпний перелік призведе до якісної та тривалої діяльності торговельного підприємства, при цьому забезпечить йому хороший рівень платоспроможності та можливість закріплення не тільки на національному, а і на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kamyishanov, P.I., Kamyishanov, A.P., Kamyishanova, L.I., *Sovremennayabuhgalteriya i audit na predpriyatiyah i v bankah* [Modern accounting and auditing in companies and banks], APP “Dzhangar”, Elista, 720 p.
2. Банківська енциклопедія. Під редакцією А. М. Мороза, доповнена і перероблена – К. : Ельтон, 2013. – 328 с.;
3. Бедрух.Л.Р. Оборотні кошти підприємства, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60843517.pdf> (дата звернення 27.06.2023);
4. Белозерцев В. Щодо товарного кредиту та дебіторської заборгованості на підприємстві .В. Белозерцев. Економіст. – С. 23–28.;
5. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посібник. за ред. Р. Л. Хом’яка, В. І. Лемішовського. –4-те вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект – Захід» – 1072 с.;
6. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні: навчально-практичний посібник. під ред. Голова С. Ф. – Дніпропетровськ, ТОВ «Баланс – Клуб» – 840 с.
7. Бухгалтерський фінансовий облік: підруч. для студ. спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл. За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута»– 832 с.
8. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навчально-практичний посібник. Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
9. Голова С. Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарії : практ. посіб. С. Ф. Голова, В. М. Костюшенко. – К. : Лібра, 2015. – 880 с.;
10. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV із змінами та доповненнями, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 21.06.2023);

11. Губачова О.М. та Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах.: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, URL: http://cul.com.ua/preview/oblik_zarub_Gub.pdf (дата звернення: 17.05.2023);
12. Дропа Я.Б. Фінансовий аналіз: Практикум. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2021.- 179 с.URL:<https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Praktykum14-2021-3.pdf> (дата звернення 27.06.2023);
13. Економічний аналіз: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Облік і аудит».за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута»– 680 с.
14. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О., Економічний словник, URL:https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2_006.pdf;
15. Загородній А. Г. Фінансовий словник. А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко, 4-те вид., випр. та доп. – К. : «Знання», – 566 с.;
16. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII із змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 20.06.2023);
17. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV із змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 20.06.2023);
18. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 з наступними змінами і доповненнями №1023-XII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 20.06.2023);
19. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій - від 29.07.2022, URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 21.06.2023);

20. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII із змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>(дата звернення: 17.05.2023);
21. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X з наступними змінами і доповненнями, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення 07.08.2023);
22. Корнєва Н.О., Шаповалова І.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств, URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/16_13.pdf (дата звернення 27.06.2023);
23. Космічна Р. М. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Р. М. Космічна. – К.: Вища школа, – 174 с.
24. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Збірник вправ: О. П. Крайник, З. В. Клепикова. – Львів : Державний університет «Львівська політехніка» (ІВЦ «ІНТЕЛЕКТ+ІПК»); Київ: Дакор,. – 260 с.;
25. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування Г. О. Крамаренко. – Київ: Центр навчальної літератури – 224 с.
26. Кропивко М.Ф. та ін. Основи архівно-комп'ютерної форми обліку- за ред. П.Т. Саблука. Київ : ІАЕ УААН, - с. 131 ;
27. Крупка Я.Д., З.В. Задорожний, Н.В. Гудзь- Фінансовий облік , Тернопіль-ТНЕУ, 2019р. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37631/1/%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%BA%D0%B0.pdf> (дата звернення: 17.05.2023);
28. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. О. Г. Лищенко, Г. М. Бескоста. Держава та регіони. – Серія: Економіка та підприємництво. – том № 1 – с. 114–117.;
29. Лучик М.І., Методика аудиту звіту про рух грошових коштів та аналіз грошових потоків підприємства, URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/16515/1/%D0%9B%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення 01.08.2023);

30. Майборода О.Є., Косарева І.П., Лесняк А.О., Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/49.pdf> (дата звернення 27.06.2023);

31. Максимова В. Ф. К 17 Бухгалтерський облік: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит» – Одеса: ОНЕУ, – 670 с.;

32. Мец В. О. Економічний аналіз: навч. посібник. В. О. Мец. – К.: КНЕУ – 236 с.

33. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 (МСФЗ 1). Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності — Редакція від 01.01.2012, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_004#Text (дата звернення 21.06.2023);

34. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ), — Редакція від 12.03.2013, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення 27.06.2023);

35. Моїсеєнко Г.І. Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація - Г.І. Моїсеєнко. Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – Вип. 29, Ч. 2 :Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. – С. 96-99.;

36. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку» від 08.10.1999 №237 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 21.06.2023);

37. Національне П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7.02.2013 р. № 73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> дата звернення 27.06.2023);
38. Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І., Фінанси підприємства – Тернопіль: Економічна думка, URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21223> (дата звернення: 16.05.2023);
39. Онисько С. М. Фінанси підприємств: підручник для студентів ВНЗ освіти. С. М. Онисько, П. М. Марич. – Львів: «Магнолія Плюс», – 367 с.
40. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI із наступними змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> ; (дата звернення: 18.05.2023);
41. Постанова КМУ «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів» від 02.01.2011, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.06.2023);
42. Савченко В. Я. Аудит: навч. посібник. В. Я. Савченко. – К.: КНЕУ, – 322 с. URL: <http://lib.istu.edu.ua/index.php?p=23&id=388&par=423&page=1> (дата звернення 07.08.2023);
43. Сопко В. В. Організація і методика проведення аудиту: навчально-практичний посібник. В. В. Сопко. – К.: ВД «Професіонал»– 624 с.
44. Стельмашук А. М. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. А. М. Стельмашук, П. С. Смоленюк. – К.: Центр учбової літератури– 528 с.;
45. Сурніна К. С. Удосконалення обліку і аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості: проблеми теорії та практики: дис. кандидата екон. наук : 08.06.04 К. С. Сурніна. – 229 с.
46. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності підприємницької промисловості. Н. В. Тарасенко. – Львів: ЛБІ НБУ, – 485 с.

47. Усач Б. Ф. Аудит: навч. посіб. Б. Ф. Усач. – К.: Знання-Прес, – 223 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/61914/>. (дата звернення 27.06.2023);
48. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства: Навч. Посіб.-2-ге вид., перерб і допов.- К: МАУП, - 328с., URL: <http://moodle.nati.org.ua/mod/resource/view.php?id=23> (дата звернення 27.06.2023);
49. Цивільний кодекс України від 16.01.2023 року №435-IV із наступними змінами і доповненнями URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.05.2023);
50. Шик Л.М., Жердьова А.С. Проблеми управління грошовими потоками підприємства з метою забезпечення його платоспроможності, Вісник Запорізького національного університету, №1(3) с.167.;
51. Шкроміда В. В., Василюк М. М., Гнатюк Т. М. «Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання». Посібник /Шкроміда В. В., Василюк М.М., Гнатюк Т. М. – Івано-Франківськ:Видавець Кушнір Г. М., 2016 – 219с.
52. Gnatiuk T., Shkromyda V. and Shkromyda N. 2023. Digitalization of Accounting: Implementation Features and Efficiency Assessment. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 10, 2 (Jun. 2023), 45-58. DOI:<https://doi.org/10.15330/jpnu>. 10.2.45-58.